

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТІВ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF JUVENILE PREVENTION UNITS OF THE NATIONAL POLICE AS SUBJECTS OF CRIME PREVENTION

Назар Т.Я., к.ю.н.,
викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ

У науковій статті досліджено й розкрито зміст адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як суб'єктів профілактики правопорушень.

Зазначено, що для здійснення якісного аналізу адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як суб'єктів профілактики правопорушень доцільно схарактеризувати їхній елементний склад. З цією метою автором взято за основу класифікацію елементів, відповідно до якої адміністративно-правовий статус державного органу складається з трьох блоків:

- 1) цільового, який визначає норми про цілі (мету), завдання та функції діяльності;
- 2) організаційно-структурного, який утворюють правові приписи, що регламентують порядок утворення, реорганізації, ліквідації органу, його структуру, лінійну й функціональну підпорядкованість;
- 3) компетенції як сукупності владних повноважень і підвідомчості.

Запропоновано під адміністративно-правовим статусом підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як суб'єктів профілактики правопорушень розуміти сукупність закріплених адміністративно-правовими нормами взаємопов'язаних елементів, завдяки яким підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України реалізують свої повноваження щодо виявлення та усунення причин, які призводять до виникнення дітьми правопорушень, здійснюють інші профілактичні заходи як самостійно, так і взаємодіючи з іншими суб'єктами профілактики. Вказано на доцільність закріплення на нормативно-правовому рівні повноважень підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України організувати й координувати проведення узгоджених заходів з іншими підрозділами Національної поліції України щодо профілактики правопорушень серед дітей.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України, правопорушення, суб'єкти профілактики правопорушень.

The scientific article examines and reveals the content of the administrative and legal status of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine as subjects of crime prevention.

It is noted that in order to analyze the administrative and legal status of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine as subjects of crime prevention qualitatively, it is advisable to characterize their elemental composition. For this purpose, the author takes as a basis the classification of elements, according to which the administrative and legal status of a state body consists of three blocks:

- 1) target, which determines the rules of purpose (goal), objectives and functions of the activity;
- 2) organizational and structural, which is formed by legal regulations governing the formation, reorganization, liquidation of the body, its structure, linear and functional subordination;
- 3) competence as a complex of powers and jurisdiction.

It is proposed to understand the administrative and legal status of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine as subjects of crime prevention as a set of interrelated and interdependent elements fixed in administrative and legal norms, due to which juvenile prevention units of the National Police of Ukraine exercise their powers to identify and eliminate causes that lead to the offenses commission by children, carry out other preventive measures both independently and interacting with other subjects of prevention. The expediency of consolidating at the legal level the powers of juvenile prevention units of the National Police of Ukraine to organize and coordinate the implementation of agreed activities with other units of the National Police of Ukraine on crime prevention among children has been proved.

Key words: administrative and legal status, juvenile prevention units of the National Police of Ukraine, offense, subjects of crime prevention.

Актуальність теми. Процес реформування правоохоронної системи України, зокрема створення підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, зумовлює вивчення та аналіз їхнього адміністративно-правового статусу як суб'єктів профілактики правопорушень серед дітей. Неспрості реалії сучасного економічного, соціально-демографічного й культурного становища в нашій країні об'єктивно довели те, що нині діти часто незахищені й намагаються розв'язувати свої проблеми методами й шляхами, які вони обирають самостійно. Результатом цього є збільшення кількості дітей, чия поведінка виходить за межі моральних і правових норм та які стають об'єктом нагляду правоохоронних органів. Серед основних завдань підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України є спрямовані на запобігання вчинення дітьми правопорушень.

Аналіз останніх публікацій. Поняттю правового статусу й адміністративно-правового статусу органів державної влади присвячено праці науковців усіх галузей права. Так, особливості адміністративно-правового статусу різних органів державної влади розглядали такі вчені, як Г. Балака, С. Банах, Д. Бахрах, В. Глухверя, В. Гуцул, М. Золотарьова, І. Коротич, В. Комзюк, О. Костилюв, О. Лавренова, Т. Мінка, А. Мельник, С. Попова, О. Сікорський, О. Стасюк та інші.

Дослідження поняття та змісту адміністративно-правового статусу підрозділів Національної поліції України були предметом вивчення І. Волокітенко, В. Грітчина, С. Діденко, Д. Ластович, С. Лелет, Д. Катрич, О. Кожухар, Т. Плугатар, А. Сердюк, А. Стеблянко, В. Фелик. Однак особливості адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як суб'єктів профілактики правопорушень серед дітей у працях науковців викладено недостатньо.

Метою статті є здійснення аналізу адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як суб'єктів профілактики правопорушень серед дітей шляхом дослідження законодавства й праць вчених, які розглядали таку тематику.

Правовий статус суб'єкта складний за своєю структурою, що підтверджується значною кількістю наукових досліджень. Водночас натепер у правовій науці відсутній єдиний підхід серед науковців у визначенні поняття «правовий статус», «адміністративно-правовий статус» та елементного складу адміністративно-правового статусу органів публічної адміністрації, зокрема підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України.

Поняття «правовий статус» загальною щодо статусів, визначених галузевими нормами, й вважається змістов-

нішим, оскільки містить поняття адміністративно-правового статусу. Це, на думку М.М. Алексійчука, пояснюється тим, що правовий статус визначає загальне правове становище будь-якого органу Міністерства внутрішніх справ шляхом наділення його комплексом прав та обов'язків [1, с. 7]. Так, у розділі II «Основні завдання та повноваження підрозділів ЮП» Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України [2] вказано, що серед основних завдань підрозділів ювенальної превенції є профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних та адміністративних правопорушень, виявлення причин та умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їхнього усунення.

Д.М. Ластович розуміє адміністративно-правовий статус Національної поліції як визначене нормами адміністративного права юридичне становище такого органу влади в механізмі держави й системі суспільних відносин і вважає, що сутнісний зміст правового становища Національної поліції проявляється в цілях, завданнях і принципах діяльності такого органу, в тих можливостях, якими він користується, реалізуючи своє функціональне призначення, та обов'язках, які на нього покладаються [3, с. 71]. Під час визначення адміністративно-правового статусу Національної поліції в окремих сферах діяльності чи окремих поліцейських підрозділів науковці беруть до уваги загальні елементи адміністративно-правового статусу поліції та вказують на певні особливості.

Для дослідження змісту адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як суб'єкта профілактики правопорушень серед дітей доцільно розглянути структурні елементи цього статусу. У науковій літературі більшість учених аналізують адміністративно-правовий статус органу публічної адміністрації, беручи за основу класифікацію елементів, запропоновану Д.М. Бахрахом, відповідно до якої адміністративно-правовий статус державного органу складається з трьох блоків:

- 1) цільового, який визначає норми про цілі (мету), завдання та функції діяльності;
- 2) організаційно-структурного, який утворюють правові приписи, що регламентують порядок утворення, реорганізації, ліквідації органу, його структуру, лінійну й функціональну підпорядкованість;
- 3) компетенції як сукупності владних повноважень і підвідомчості [4, с. 85].

Отже, для здійснення якісного аналізу адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як суб'єкта профілактики правопорушень серед дітей доцільно схарактеризувати елементний склад відповідно до вищенаведеної класифікації елементів адміністративно-правового статусу органу публічної адміністрації.

Структурні елементи адміністративно-правового статусу тією чи іншою мірою закріплюються в адміністративно-правових нормах. Правові основи адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як суб'єкта профілактики правопорушень серед дітей визначаються конституцією України й наказом Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19 грудня 2017 р. № 1044 [2]. Зокрема, саме Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України на нормативно-правовому рівні закріплює поняття профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей як діяльності підрозділів Національної поліції України, спрямованої на виявлення та усунення причин та умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних і кримінальних правопорушень (п. 5 р. 1 Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України).

До цільового блоку включають такі елементи, як «мета» («ціль»), «завдання», «функції». Мету в такому випадку можна розуміти як вказівку в нормативно-правових актах на забезпечення певної соціальної потреби, що в положеннях та інших установчих документах конкретизується в переліку завдань і функцій, що виконуються. Профілактична мета як складова частина адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України хоча й не виокремлена в Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, однак вона конкретизується та розкривається через поставлені перед ними завдання. Так, відповідно до Інструкції, основними завданнями підрозділів ювенальної превенції як суб'єктів профілактики правопорушень серед дітей є:

- профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних та адміністративних правопорушень, виявлення причин та умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їхнього усунення;
- ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень, і проведення з ними заходів індивідуальної профілактики;
- участь в установленні місцеперебування дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення;
- вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми й щодо них, а також жорстокому поведінню з дітьми;
- вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, в тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб;
- провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти.

Всі ці завдання підрозділів ювенальної превенції спрямовані на запобігання вчиненню правопорушень дітьми.

Наступним елементом адміністративно-правового статусу підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як суб'єкта профілактики правопорушень серед дітей є структурно-організаційний блок, що містить нормативне регулювання порядку створення, реорганізації, ліквідації підрозділів поліції; встановлення та зміни організаційних структур, процедур діяльності; звітність і підконтрольність, право на власну символіку тощо.

На рівні апарату центрального органу управління поліції для виконання основних завдань щодо профілактики правопорушень, у тому числі й правопорушень серед дітей, створено Департамент превентивної діяльності Національної поліції України, який слід вважати спеціалізованим суб'єктом профілактики. У структурі Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України діє, зокрема, управління ювенальної превенції. Крім цього управління, згідно з Інструкцією з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, до підрозділів ювенальної превенції входять підрозділи ювенальної превенції головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях і м. Києві, а також підрозділи ювенальної превенції територіальних (відокремлених) підрозділів головних управлінь Національної поліції.

На регіональному й місцевому рівні діють підрозділи ювенальної превенції як структурні одиниці управлінь (секторів) превентивної діяльності Головного управління Національної поліції (далі – ГУ НП) (відділів поліції). Наприклад, відповідно до Положення про Управління превентивної діяльності Національної поліції України у Львівській області [5], управління очолює начальник, який організовує роботу Управління, забезпечує ефективне виконання покладених на нього завдань, а також несе особисту відповідальність за виконання підлеглими своїх функціональних обов'язків і стан службової дисци-

пліни. Контроль за діяльністю Управління здійснюється начальником ГУ НП у Львівській області. Управління виконує завдання на основі поєднання єдиноначальності й колегіальності в розв'язанні питань, пов'язаних з оперативно-службовою діяльністю, з урахуванням персональної відповідальності керівництва й кожного з працівників за стан справ на закріплених напрямках роботи, своєчасне та якісне виконання запланованих заходів та окремих доручень. Отже, підрозділи ювенальної превенції мають чітку структурну побудову, що сприяє ефективному виконанню завдань із профілактики правопорушень серед дітей.

Наступний блок елементів адміністративно-правового статусу розкриває компетенцію підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як суб'єкта профілактики правопорушень серед дітей. Компетенція вважається головним елементом у структурі адміністративно-правового статусу будь-якого органу публічної адміністрації. На думку Ю.П. Битяка, компетенція становить певний обсяг державної діяльності, що покладений на конкретний орган, або коло питань, передбачених законодавством, іншими нормативно-правовими актами, які орган має право розв'язувати в процесі практичної діяльності [6, с. 59]. А.М. Сердюк стверджує, що адміністративно-правовий статус патрульної поліції України визначає компетенцію, тобто окреслює коло її прав та обов'язків, необхідних для реалізації мети, завдань і функцій [7, с. 79]. Компетенція розкривається через з'ясування повноважень (прав та обов'язків) і підвідомчості (предмету відання) підрозділів ювенальної превенції як суб'єктів профілактики правопорушень серед дітей. Підвідомчість передбачає наявність певного поля діяльності й кола суспільних відносин, на які підрозділи поліції впливають, виходячи зі своєї мети й завдань. На відміну від мети, завдань і функцій, компетенція підрозділів ювенальної превенції як суб'єктів профілактики правопорушень серед дітей закріплена на рівні нормативно-правових актів досить детально. Так, відповідно до п. 2 р. II Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, основними повноваженнями підрозділів ювенальної превенції, що мають профілактичне значення, є:

1) планування та реалізація профілактичних заходів у дитячому середовищі щодо попередження негативних явищ серед дітей;

2) контроль за дотриманням суб'єктами підприємницької діяльності вимог законодавства щодо заборони продажу неповнолітнім особам алкогольних, слабоалкогольних напоїв і тютюнових виробів, а також щодо дотримання обмежень перебування дітей у нічний час у закладах, в яких провадиться діяльність у сфері розваг, і закладах громадського харчування;

3) вжиття заходів для запобігання та припинення стосовно дитини будь-яких протиправних діянь;

4) притягнення до адміністративної відповідальності дітей віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, а також батьків або осіб, що їх замінують, які не виконують передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей;

5) участь у профілактичних заходах щодо запобігання дитячій бездоглядності й правопорушенням серед дітей;

6) відвідування дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, за місцем їх проживання разом зі службою в справах дітей для з'ясування умов проживання;

7) залучення дітей до участі в просвітницько-профілактичних чи корекційних програмах;

8) інформування відповідних місцевих органів державної влади щодо батьків, інших законних представників, які не виконують обов'язки щодо виховання дітей, жорстко з ними поведуться чи вчиняють стосовно дітей домашнє насильство;

9) ініціювання перед службами в справах дітей, відділами охорони здоров'я місцевих органів виконавчої влади й органами місцевого самоврядування питання про направлення дитини до відповідного закладу для надання необхідної медичної, психологічної допомоги;

10) вжиття заходів індивідуальної профілактики з дітьми, схильними до вчинення правопорушень.

Проводячи такі профілактичні заходи, поліцейським підрозділам ювенальної превенції доцільно взаємодіяти з іншими суб'єктами профілактики правопорушень.

Поліцейські підрозділи ювенальної превенції здійснюють такі заходи індивідуальної профілактики з дітьми, які перебувають на профілактичному обліку в поліції: проводять ознайомлювальні, попереджувальні й виховні бесіди з дитиною за місцем проживання, навчання або роботи не рідше одного разу на місяць; проводять ознайомлювальні, попереджувальні бесіди з батьками дитини, її законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин та умов, які спонукали до вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення; складають план заходів з індивідуальної профілактики на основі вивчення матеріалів характеристик, індивідуально-психологічних особливостей дитини; відвідують за місцем проживання дитину для з'ясування умов проживання, а також чинників, які можуть негативно впливати на неї та спонукати до вчинення адміністративних і кримінальних правопорушень; вживають інших профілактичних заходів, передбачених законодавством.

Таким чином, визначаючи мету, завдання, структурну побудову, компетенцію підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, в нормативно-правових актах виокремлено й профілактику правопорушень серед дітей як невіддільну складову частину поліцейської діяльності.

Висновки. Отже, адміністративно-правовий статус підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як суб'єктів профілактики правопорушень серед дітей доцільно розглядати як сукупність закріплених адміністративно-правовими нормами взаємопов'язаних і взаємозумовлених елементів, завдяки яким підрозділи ювенальної превенції реалізують свої повноваження щодо виявлення та усунення причин та умов, що призводять до вчинення дітьми правопорушень, здійснюють інші профілактичні заходи як самостійно, так і у взаємодії з іншими суб'єктами профілактики. Також, на нашу думку, необхідно на нормативно-правовому рівні закріпити повноваження підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України організувати й координувати проведення узгоджених заходів з іншими підрозділами Національної поліції України щодо профілактики правопорушень серед дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексійчук М.М. Адміністративно-правовий статус міського, районного органу внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 18 с.
2. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19 грудня 2017 р. № 1044 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.
3. Ластович Д.М. Поняття адміністративно-правового статусу поліції як суб'єкта надання поліцейських послуг. *Наше право*. № 6. 2015. С. 71–75.
4. Бахрах Д.Н. Административное право : учебник для вузов. Москва : БЕК, 1996. 368 с.
5. Положення про Управління превентивної діяльності Національної поліції у Львівській області від 17 березня 2016 р.
6. Адміністративне право України. / за ред. Ю.П. Битяка. Харків : Право, 2001. 528 с.
7. Сердюк А.М. Поняття й елементи адміністративно-правового статусу патрульної поліції України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». Випуск 1. Том 3. 2016. С. 76–80. URL: http://lj.kherson.ua/2016/pravo01/part_3/22.pdf.